

ETKİ: <i>Journal of Literature, Theatre and Culture Studies</i>	ETKİ: <i>Edebiyat, Tiyatro ve Kültür İncelemeleri Dergisi</i>
e-ISSN: 2822-3950 Volume 3.2 ★ December 2023	e-ISSN: 2822-3950 Sayı 3.2 ★ Aralık 2023

Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Kurgusallığının *Stage Beauty* Filmi Üzerinden Değerlendirilmesi

Erdal Ozan Metin | Yüksek Lisans Öğrencisi | Dokuz Eylül Üniversitesi
erdalozanmetin@gmail.com

Anahtar Kelimeler:

toplumsal cinsiyet,
Stage Beauty,
sahnede kadın temsili.

Makale Bilgileri:

Geçiş : 24.11.2023

Kabul : 13.12.2023

Kaynak Gösterme Rehberi:

Metin, Erdal Ozan..
"Toplumsal Cinsiyet
Rollerinin Kurgusallığının
Stage Beauty Filmi
Üzerinden
Değerlendirilmesi." *ETKİ:
Journal of Literature, Theatre and
Culture Studies*, vol. 3, no. 2,
2023, pp. 66-77.

Özet

Toplumsal cinsiyet çalışmalarının verdiği olanaklar, yeni okumaları gerekli kılmaktadır. Bu yeni okumalar farklı dönem ve kültürlerin yansımalarını gösteren sanat eserleri için de geçerlidir. Bu çalışmada, toplumsal olan ile biyolojik olan arasındaki kurgusallık farkı değerlendirilecek ve bir örnek olarak kadınların sahnedeki temsilini işleyen Stage Beauty filmi incelenecektir. Özellikle Elizabeth Dönemi Tiyatrosu'nda kadınların sahneye çıkma yasağı, sahnede kadın temsili için erkekler tarafından gerçekleştirilmesi bu kurgusallık için iyi bir izlek ve örnek oluşturmaktadır. Sanatın, gerçek hayattan beslenerek araya aldığı bir yöntem olarak kurgusallık, toplumsal hayatta daha hayati sonuçlara neden olmaktadır.

ETKI

ETKI: <i>Journal of Literature, Theatre and Culture Studies</i>	ETKİ: <i>Edebiyat, Tiyatro ve Kültür İncelemeleri Dergisi</i>
e-ISSN: 2822-3950 Volume 3.2 ★ December 2023	e-ISSN: 2822-3950 Sayı 3.2 ★ Aralık 2023

Evaluation of the Fictiveness of Societal Gender Roles through *Stage Beauty* Movie

Erdal Ozan Metin | Postgraduate Student | Dokuz Eylül University
erdalozanmetin@gmail.com

Keywords:

gender,
Stage Beauty,
female representation on
stage.

Article History:

Received : 24.11.2023

Accepted : 13.12.2023

Citation Guide:

Metin, Erdal Ozan..
“Toplumsal Cinsiyet
Rollerinin Kurgusallığının
Stage Beauty Filmi
Üzerinden
Değerlendirilmesi.” ETKI:
Journal of Literature, Theatre
and Culture Studies, vol. 3,
no. 2, 2023, pp. 66-77.

Abstract

The opportunities provided by gender studies necessitate new readings. These new readings are also applicable to artworks that reflect different periods and cultures. In this study, the fictional difference between the social and the biological will be evaluated, and the film “Stage Beauty,” which explores the representation of women on stage, will be examined as an example. Particularly, the prohibition of women from appearing on stage in the Elizabethan era and the portrayal of women by men on stage provide a good basis and example for this fictionality. Fictionality, as a method that art employs by drawing from real life, leads to more vital consequences in social life.

Giriş

Toplumsal cinsiyet çalışmalarıyla beraber sürekli güncellenen, esnek bir kuram olarak tanımlanan feminizm yalnızca geleceğe yönelik bazı hayaller kurdurmaya değil, geçmişe yönelik okumalar yapmaya da fırsat vermektedir. Bu şimdikiye kadar geçilmiş birçok yolun, karşılaşılan birçok durumun tekrar yorumunu yapmaya ve böylece daha “feminist” bir dünya için geliştirilen düşünce biçimlerini kurmanın temellerini güçlendirmektedir.

Toplumsal cinsiyet çalışmalarının yöneldiği birçok alan vardır. Ekonomi, sosyoloji, antropoloji gibi alanlar toplumsal cinsiyet çalışmalarının radarına girmiş ve tekrar tekrar değerlendirilmiş, sürekli güncellenen esnek bir ideoloji olma özelliğiyle de “feminizm” bu okumaların kuramsal alt yapısını oluşturmuştur.

Gündelik hayatın, tarih okumalarının ve güncel insan durumlarının birer kanıtı niteliğindeki sanat eserleri de bu çalışmalar için önemli bir kaynak halini almıştır. Neredeyse bir zaman makinesi haline dönüşebilen ancak kurgusal olmasının şaibelerini de görmezden gelmemize olanak tanımayan sanat eserleri, yeni okumalara ve değerlendirmelere oldukça önemli katkılar sunmaktadır.

Konumuz bağlamında hem gösterge bilimlerini açısından sinema sanatı, hem de sinema sanatının konu ettiği tiyatro sanatı olmak üzere *Stage Beauty* filmi toplumsal cinsiyet çalışmaları için önemli bir izlek sunmaktadır.

Stage Beauty ve Elizabeth Döneminde Sahnede Kadın Temsili

Jeffrey Hatcher’ın yazdığı “*Compleat Female Stage Beauty*” isimli tiyatro eserinden yine aynı isim tarafından sinemaya uyarlanan film, “Sahne Güzeli” olarak Türkçeye çevrilmiş ve 2004 yılında Türkiye’de gösterime girmiştir.

Film, 17.yy İngiltere’sinde kadınların sahneye çıkmasının yasak olduğu dönemde geçmektedir. Burada sahneye çıkmak için can atan kadın oyuncu Margaret ile dönemin en ünlü kadın oyunculuğunu yapan erkek karakter Edward Knyston arasındaki hikâyeyi ve çatışmayı görme şansına erişiriz. Knyston, döneminde o denli ünlü bir oyuncudur ki, bazı gezginler tarafından “kadın” olarak hatırlanır ve “gördüğüm en güzel kadın” şeklinde bazı iltifatlara tabii tutulur. Kadınlar sahneye özellikle dini nedenlerden dolayı çıkamıyorlardır ve bu süreçte Margaret, Knyston’un asistanlığını yapmaktadır. Ancak bir süre sonra sahne aşkını dizginleyemez ve Kral II. Charles’in da izin vermesiyle sahneye çıkarak, hayranı olduğu Knyston’un rakibi haline gelir.

Elizabeth dönemi tiyatrosunun yapısal özelliklerinde farklı oyunculuk biçimleri sergilenmektedir. Sahnelerin yapısı gereği oyunculuk biçimleri özellikle günümüzün oyunculuk biçiminden oldukça farklılık göstererek, gösterime ve ait olduğu döneme dair spesifik özellikler

taşır. Bu döneme kadar kadın oyuncuların sahneye çıkamaması ve erkek oyuncuların beden formları üzerinden şekillenen kadın temsili, biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki geçişe önemli örnekler oluşturmaktadır.

Tiyatronun, oyunculuk metotlarından biri, gerçeği gözlemleyerek yansıtma kuramıdır. Erkek oyuncuların kadını nasıl gördükleri ile kadının nasıl görünmesi konusundaki sosyolojik kararları arasında ince bir geçiş noktası vardır. Tam bu noktada *Stage Beauty*, ortaya ilginç bir çatışma çıkararak geniş bir sorgu imkânı sağlar. Peki, yıllardır erkeklerin yansıladığı kadın figürü, bir kadın tarafından oynandığında neye dönüşür?

Tiyatro üzerinden simgeleşen ve kendi iç dinamikleri içinde profesyonel bir oyunculuk metodu tartışması gibi görünen bu soru, toplumsal cinsiyetin temsil tartışmalarına organik bir şekilde bağlanmaktadır. Gündelik kıyafetten, konuşma biçimine, kamusal alanda sınırlandırılmış bölgelerden ve tutumlardan, aile içi görev dağılımına kadar hep erkek egemenliğinin gerisinde kalmış kadın imgesi, toplumsal bir görev dağıtıcı olmadan genellikle üzerine düşen/düşürülen görevi nasıl yaptığıyla yargılanmıştır. Bu görevi isteme, reddetme ya da değiştirme hakkı yoktur, toplumsal cinsiyet çalışmalarından evvel biyolojik cinsiyetinin kaderini yaşayan kadın, bu çalışmalarla beraber, görevine, yerine, tutumuna karar verebilir bir konuma gelmiştir. Bu konum hiyerarşik olarak daha önceki komundan yüksekte ya da alçakta değil, konumlanması gereken yerde bulunmaktadır. Kadın, artık kendi temsiline kendisi karar verebilmekte, görevlerini seçebilmekte, cinsel hayatına yön çizebilmekte, kamusal alanda söz alabilmektedir. Çünkü artık, kendini diğer cinsin sınavlarından geçme sorumluluğundan sıyrılmıştır.

Toplumsal yaşam sürekli bir ödevler bütünüdür. İlk topluluklardan günümüze kadar, üzerine yenileri eklenen görev dağılımları toplumsal yaşamı dengelemiş, bu denge de devamlılığı ve akışkanlığı sağlamıştır. Öyle ki bu akışkanlık toplumsal cinsiyet çalışmalarına kadar bazı göz kararmalarına neden olmuş, biyolojik farklılıklar ve görev dağılımları birer iktidar meselesi haline gelerek, kadını bir taşeron insana dönüştürmüştür. Bu taşeron insan kavramı, sigortasız, güvencesiz çalışan ve kendi işinin – ki burada işi kendi hayat zamanı olarak tanımlayabiliriz – patronu olamayan, ilginç bir şekilde tüm patronlarının erk ile beslenen ve kadına bazı görevler atayan erkekler olduğunu tanımlayarak açılabilir.

Kılık kıyafet tartışmaları, anne rolü, cinsel özgürlük, kamusal temsiliyet gibi kadının kendisi adına karar verebileceği bazı öz yaşamsal kararlar, hep başkaları tarafından bir karara bağlandığından toplumsal cinsiyet tanımı, yalnızca kadınların sorunlarına indirgenen bir yapı değil, biyolojisi ile toplumsallığı arasında sıkışmış kalmış her bir insan için geçerli olmuştur. Doğuştan edindiğimiz özellikler, toplum tarafından düzenlenmiş ve bir aktarım mekanizması ortaya çıkmıştır.

Bu mekanizma ta ki toplumsal cinsiyet çalışmaları başlayana ve toparlanana kadar birer biyolojik geçerlilik olarak toplumsal hayata sızmış ve birçok değişimi de bu şekilde yapay bir yolla meşrulaştırmıştır.

Burada *Stage Beauty* örneği bedensel ezberleri bozması açısından oldukça önemlidir. Bir kadının, bir kadın karakteri bir erkek oyuncudan daha kötü oynama ihtimali nedir? Bu tartışma muhakkak ki bir oyunculuk tartışması içermektedir. Fakat film özelinde yapılacak tartışma ve kullanılacak görseller tartışmayı toplumsal cinsiyet tanımları bağlamında tutmayı amaçlamaktadır.

Dönemin romantik oyunculuk biçiminde kadın daha kırılğan, erkek ise daha haşmetli olarak gösterilmiştir. Yine *Stage Beauty* filminde erkek oyuncu *Knyston Shakespeare*'in ünlü *Othello*'sunda bir iftiraya kurban giden kadın karakteri Desdemona'yı ustalıkla canlandırmaktadır. Margaret ise bir kadın olarak kadın karakterin ölüm anındaki duygularını bir erkekten daha iyi anlayabileceğini düşünmekte ve perde gerisinden sahneyi takip etmektedir.

Sanatın temsil gücü sosyal bilimler için çok önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Burada erkek oyuncunun kadın karakterlere yaklaşımı ve daha sonrasında kadın karaktere “kadın oynamayı” öğretmesi, gündelik hayatta erkeklerin, kadınlara “kadın olmayı öğretmesi” şeklinde alımlanabilir. Bu verilen yazılı ya da yazısız görevler şeklinde feminist ideolojinin dikkatini çeken önemli bir olgudur. “Toplumsal cinsiyet bir kurgudur.” teşhisi sanatın, gerçeğe dair geliştirdiği yukarı noktadaki yeni bir kurgu noktası oluşturması açısından önemlidir. Gerçeğin ayrıntılarına daha incelikle bir göz atma olanağı sağlayan ve kurgunun-kurgusu şeklinde bizi gündelik hayattan uzaklaştırarak yeni sorgular yapmamızı sağlayan bu filmin konusu itibariyle birçok önemli dönüşüm noktası vardır.

Toplumsal Cinsiyet Kavramlarının Gündelik Hayattaki Karşılıkları

Günümüz tartışmalarında sıklıkla ortaya çıkan Bay-Bayan tartışması gibi bir “değiller” matematiği kurgulayan toplumsal cinsiyet kalıpları, erkeği erkek, kadını ise erkeğin değil olarak tanımlayarak gündelik hayatın her yerinde yapay bir otorite oluşturmuştur. Burada biyolojik farklılıkların tanımlanma biçiminde sorunlar bir temsil sorununa yol açmıştır. Öyle ki bu temsil sorunu “erkek gibi ol”, “kadın gibi kadın” gibi cümlelerle gündelik hayatımıza girmiş, bazı yargı kalıplarının oluşmasına neden olmuştur.

Kadın'ın talihsiz bir şekilde erkek olamamış şanssız bir canlı olarak tanımlandığı toplumların bu yargıya varana kadar geçirdikleri süreçler birbirinden farklı olsa da genellikle kültür başlığı altında toplanabilir. Kültür, bir toplumun karakterinin oluşmasında büyük bir etkidir. Kültürün alt başlıklarından olan yine toplumsal olarak kalıpları düzenleyen bir diğer başlık, din olarak ortaya çıkar. Farklı dinler ve inanışlara sahip insanların oluşturduğu farklı kültürler birbirinden farklı

toplumsal yapıların oluşmasına neden olmuştur. Bu oluşan yapılar zaman içinde çözümlenmeler ve birleşmeler geçirmiş ve tanımlanabilir birer sosyoloji oluşturmuştur. Kültürel farklılıkların özgün dokunuşlarını yok saymadan, dünyanın şimdiye kadar ki tarih yazımının, edebiyatının, kanun koyucularının yani toplumsal sistemi düzenleyen kurumlarının birçoğunun kadınları bir kenara ittiğini, kadınların kendi tarihlerini dahi anlatmaktan mahrum bırakıldıklarını görmek mümkündür.

Toplumun bir fotoğrafını çeken sanat eserleri de “görüntüyü” inceleme olanağı sağlaması açısından önemlidir. *Stage Beauty* filmi yapısı gereği bazı alt başlıklarda inceleme yapmayı mümkün kılmaktadır. Bu çalışmada *Stage Beauty* toplumsal cinsiyetin kurgusallığının ayrıntılı bir şekilde irdelenebileceği bir örnek olarak incelenmektedir.

Türkiye’de Feminist Tiyatro çalışmalarında öncü isimlerden Özlem Belkıs’ın *Feminist Tiyatro* kitabında verdiği bilgiler önemlidir.

“Pek çok feminist Shakespeare yorumu yanında 1990’larda Case’in, Shakespeare oyunlarının yazıldığı ve planlandığı gibi, yani kadın rollerinin erkek oyuncular tarafından oynanarak sahnelenmesinin denenmesi gerektiği üzerine önerisi, son derece enteresandır.” (Belkıs 50). Belkıs, bu çıkarımlarda bulunarak hem Elizabeth dönemi tiyatrosuna hem de oyun yazarı olarak Shakespeare’in toplumsal cinsiyet tarafından okunmasına bir zemin oluşturmuştur.

“Belki de ancak o zaman bu cinsiyet değişimi ve dönüşümünü bir parça olsun anlayabilecek, Shakespeare’in oyunlarının yabancılaştıran ve inandıran uçurumlarını kavrayabileceğiz.” (Belkıs 54). Burada Shakespeare oyunlarına dönem şartları gereği bakmak önemlidir. Yukarıda da bahsedildiği gibi henüz yüzyılı bulmamış toplumsal cinsiyet çalışmaları hususunda bir geri okumak faydalı olacaktır.

Kadın oyuncunun sahneye çıkma özgürlüğü Batı tiyatro geleneği içinde İtalya’da ve İspanya’da 16. Yüzyılda, İngiltere’de 17. Yüzyılın ikinci yarısında elde edildi edilmesine ama sahne üzerinde kadının bütün olanaklarıyla bir estetik öge olarak değerlendirilmesi sorunu, günümüze kadar bir etik sorun olarak devam etti. (Belkıs 58).

Burada kadın temsilinin hem estetik hem de etik çerçevelerden değerlendirildiği ve hayatın içinde bulunan kadının, sahneye çıkmak söz konusu olduğunda bazı etik ya da estetik engellerle karşılaştığı görülmektedir.

Bu çıkarım, doğal cinsel kimliklerle, toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki organik ve kurgusallık saptamalarını desteklemektedir. Doğuştan edinilen cinsiyet, sonrasında kurgusal olarak toplumsal bir hal alır ve genellikle bu belirleyici nedenler, kadını dışlar. Shakespeare oyunlarında kadın karakterlerin doğal olarak bulunabiliyor olmasının yanında temsil krizlerinde toplumsal, dini

ya da politik bazı nedenlerin rol oynaması bu çalışma açısından oldukça önemlidir.

Sanat Eserine Bakarak Hayatın Okunması

Toplumsal yapıda, tıpkı sanat gibi ortada bir kurgusallık bulunur. Berna Moran'ın *Edebiyat Kuramları* ve Eleştiri isimli eserinde sanatın içeriği ve tarihi hakkında verdiği kapsamlı bilgilerden hareketle, sanatın birçok biçimi ve algılanma biçimi vardır. Antik Yunan'da Platon'un sanat ve sanatçı üzerine geliştirdiği düşünceler ve sonrasında Aristoteles ile gelişen sanat ve sanatçı kavramları günümüze kadar tartışılmıştır (Moran 60). Kimi kuramlara göre sanatçı gerçeği olduğu gibi yansıtırken, kimi kuramlar sanatın, olabilecek olanı da sahneye çıkardığını göstermektedir. Bu iki temel hareket noktasıyla gelişen sahne ve temsil sorunu günümüze kadar sürmüş, farklı sanat akımlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Ancak diğer sanat biçimlerinden halkla ve gündelik yaşantıyla daha ilgili olmasıyla ayrılan tiyatro ve sonrasında kamerayla ilerleyen Sinema, malzemesini daha dolaysız ve direkt bir yolla gündelik hayattan almaktadır (Karagül 80).

Bu noktada, Platon'un ya da Aristoteles'in sanata atfettiği rol ve yaptıkları çıkarımlar bugüne kadar gelmiş ve seyirciyle bir konvansiyon oluşturmuştur. Bu karma konvansiyon, seyircinin takip etmek istediği "tutarlılık" olarak ölçülebilir. Bu tutarlılık da iç mantığın gerçeğe yakınlığıyla değerlendirilir. Konusu tiyatro olan bir sinema filmi de bu sebeple, bize dönemin şartları hakkında bilgi verebilmekte ve bu bilgileri değerlendirmemize imkân sunabilmektedir.

Burada sinema filminin toplumsal bir şahitlik yaratıp yaratmadığı, ya da sosyolojik bir şahitlik mekânizmasını sağlıklı bir şekilde çalıştırıp çalıştıramadığı sorunsal ilgili çalışmanın konusu değildir. Ancak tam da bu noktada, kurgusallık mekanizması (Berktaş 90) işlemeye başlar ve bir şaibeden yeni imkânlar doğar.

Feminist çalışmaların en çok üzerinde durduğu konulardan biri de kadın tarihinin yazılmamış olması, kadın hukukunun oluşmamış olmasıdır. Burada en başından beri insanlık tarihinde pasif bir konumda bulunduğu varsayılan "kadınlardan" yalnızca bahsedilmiş, geleceğin temelleri erkek egemen bir tarih yazımıyla kurgulanmıştır. Toplumsal sistemlerin cinsiyetleri düşünüldüğü zaman akla gelen erkek imajı temsiliyetleri oluşturmuş, böylece de kadınların bir kurguya inanmaları, üzerlerine düşeni yapmaları ve ne olduklarından evvel ne olmadıklarını bilmeleri istenmiştir.

Bir savaş tarihi olarak özetlenebilecek dünya tarih yazımında, kadınlar simgesel birer "anne" imgesine dönüştürülmüş, erkeğin değiştirdiği dünyanın yemeğini pişiren, tozunu alan birer rol kişisi haline gelmişlerdir. Böylelikle de yukarıda bahsedildiği gibi ne olduğu değil ne olmadığı üzerine bazı

sorular sorulan kadınlar, erkek olmayanlar olarak tanımlanmışlardır. Freud'un psikanaliz çalışmaları, liberal ekonomik eylemler çerçevesinde kadınların iş hayatına dahil oluşu ve konu hakkındaki akademik çalışmalar ise öncelikle durumları tespit etmiş, bu tespitler konusunda doğru okumaları yapmaya çalışmışlardır.

Kadının görevleri ve erkeğin varlığı arasında gerçekleştirilen yapı bozumu, yeni terimlere ve kadınların da söz sahibi olduğu yeni bir alfabeyi üretmeyi mecburi hale getirmiştir. *Feminizm* ve *toplumsal* cinsiyet terimleri bu çatışmadan ortaya çıkmış ve yeni okumalara imkân yaratmışlardır. Burada kurgu önemli bir çıkarımdır.

Toplumsal cinsiyet bir kurgudur. Kurgu, temel anlamları olarak düşüldüğünde hem sahtelik hem de gerçeğe yakınlık belirtmektedir. Bu ikirciklilik toplumsal cinsiyet çalışmaları için yeni bir fırsat doğurmuştur. Organik olarak edinilen cinsiyet ile sonrasında toplumsallaşan cinsiyet kavramları arasındaki çatışma iyice belirlenmiş ve kadınlardan itirazlar yükselmeye başlamıştır (Dökmen 44).

Bu kurgusallık, karşılıklı bir şekilde gerçekten beslenirken, gerçeği de besler hale gelmiş ve bu feministlerin dikkatini çekmiştir. Kurgu, gerçeğin gözlemine dayanmaktadır ancak gerçek, kurgunun insafına bırakılırsa bunun sonucu nereye varacaktır?

Bu temel soru üzerinden teknik bir kurgu olarak nitelendirilen sinema sanatı önemli bir imkân ve değerlendirme şansı vermektedir. Sinema, gerçeği, gerçek olmayan bir yol ile anlatmaktadır. *Pasajlar* isimli eserde bahsedilen “*bir fenomen olarak kamera*” kavramı, (Benjamin 75) izleyicisine mecbur bir yaratıyı tariflemektedir. Feminist çalışmaların başladığı ana kadarki dünyayı bir film olarak düşünürsek, toplumsal cinsiyet kavramı ve bu kurgusallığın fark edilmesi, tıpkı kadraja bakan bir oyuncu gibi gerçekliği alt üst etmiş ve gerçekliğin nereden geldiği ve nasıl oluştuğuna dair geçerli sorular sorulmaya başlanmıştır.

Tüm sanatların içindeki kuram tartışmaları ve ortaya çıkan akımlar göstermektedir ki işin içindeki kurgu, bir sanat eseri kurmak için mecburidir. Sonraki dönemde ortaya çıkan post-modern çalışmalarda hala gerçek ve gerçekçilik kavramları tartışılmaktadır. Aynı zamanda sanatın yani burada kullanıldığı anlamda kurgunun, kişiliğine ihtiyaç yoktur. Yaratılan eser, alımlanır, bakılır ya da beğenilir. Hiçbir sanat eseri bir yaşam biçimi alma iddiası taşımazken, toplumsal cinsiyetin kurgusallığı büyük sorunlara yol açmaktadır. Kadraj kırılmış, dördüncü duvar yıkılmıştır.

Stage Beauty örneğine bakılacak olursa, kadının sahnede kadın rollerini oynaması yalnızca bir oyunculuk ya da sanat biçimi sorunu değildir. Burada dönemin şartlarından da hareketle kadın karakterlerin temsilinin kadınlar tarafından yapıldığı bir tiyatro insanlık tarihinde geç sayılabilecek bir noktada ancak gerçekleşebilmiştir. Kadının üzerine yüklenen toplumsal roller, bir tiyatro

sahnesinde doğal hayatın paylaşıldığı kadının temsili konusunda ayyuka çıkmış ve buna çözüm, erkek karakterlerin kadını oynaması olarak bulunmuştur.

Ancak filmde de görüldüğü gibi kadın ve erkeğin sahnede kendi cinsiyetlerini oynamaları, ifade biçimlerini geliştirmiş, anlatıyı zenginleştirmiştir. Bu zenginlik, seyircinin bir kurguyu izleme sürecindeki alışkanlıklarında ortaya çıkar. Seyirci her karakterin kendi cinsiyetinde bir rol oynadığı sırada *Othello* oyununu izlerken çok etkilenmiş, aynı şekilde oyuncular da kendi cinsel kimlikleriyle sahnede buldukları için gerçeğe olmasa da gerçekçiliği yine gerçek aracılığıyla yaklaşmışlardır.

Bir Metafor Olarak Tiyatro Oyunculuğu

İlgili filmde, birçok farklı bağlam üzerinden değerlendirme yapmak mümkündür. Ancak bu bağlamlar; tiyatronun en eski sanat dallarından biri olması ile birlikte; kavramların birlikte değerlendirilebileceği önemli bir alan oluşturmaktadır. Filmin bir kurgu olması, filmin içinde insan duygularının işleyişi üzerinden temel ve yan hikayeler bulunmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyet rollerinin kurgusallığı, tiyatro ve oyunculuk üzerinden değerlendirebilmektedir.

Bir erkek oyuncunun toplumsal kurallar gereği, kadın bir oyuncuya “kadının nasıl oynanacağını” öğretmesi Elizabeth Dönemi oyunculuk biçimleriyle de ilgilidir, ancak kadınların farklı kültürel nedenlerle sahneye çıkamayışları sahnede yani dünyada temsiliyet biçimlerinin kadınlar tarafından değil erkekler tarafında belirlendiğine, tıpkı tarih yazımı, hukuk kurallarının inşası, edebiyat tarihindeki kadın yazarların azlığı gibi nedenlerle düşünülebilmektedir. Bu birlikte düşünme mekanizmasına bakıldığında hikâyede erkek karakterin kadın karaktere sorduğu “İnsan neden sahneye çıkar?” sorusuna verdiği şu cevap oldukça önemlidir.

Resim 1: Stage Beauty, Eyre Richard. Artisan Entertainment. Film. (<https://dai.ly/xgeyai>)¹

¹ Sahnenin detaylı gösterimi için bk: <https://dai.ly/xgeyai>

Tiyatrodaki kadın temsiline, toplumlardaki kadın temsiliyle birlikte düşünülmesi sorunlu bir araştırma imkânı yaratsa da kadınların toplumun içindeki hareket biçimlerinin, neden doğru neyin yanlış, neyin ahlaki olup olmadığı, verilen görevler, biçilen ödevler tiyatro ve ilgili film bir metafor olarak düşünüldüğünde önemli bir anlama olanağı barındırmaktadır.

Tıpkı bir rol dağılımında olduğu gibi; kadınların üzerine biçilen roller ve verilen mücadeleler bu film özelinde tekrar değerlendirilebilmektedir.

Yine aşağıdaki görselde, Elizabeth arı döneminde kadınlar sahneye kamusal alanda çıkamazken, saray gösterilerinde sahneye çıkabilmekte; bedenleri üzerinden verilen görevler bürokrasinin içinde var olmaya devam edebilmektedir. Ancak kamusal alanın içinde tiyatro gösterimlerine, makbul kadın temsili kadınlara bırakılmamaktadır.

Resim 2: Stage Beauty, Eyre Richard. Artisan Entertainment. Film. (<https://dai.ly/xgeyai>)²

İlgili görsel, filmde geçen bir saray gösterisinden alınmıştır. Aşağıdaki son görsel de erkek karakterlerin “kadını” bazı tavırlarının anlamlarına dair tanımlanmışlıkları göstermesi açısından oldukça önemlidir.

² Sahnenin detaylı gösterimi için bk: <https://dai.ly/xgeyai>.

Resim 3: Stage Beauty, Eyre Richard. Artisan Entertainment. Film. (<https://dai.ly/xgeyai>)³

“Kadınsız baş eğdirmenin beş şeklini biliyor musun?” sorusu, bir kadına sorulmaktadır. Buradan yola çıkarak; tiyatro bir metafor olarak ilgili bağlam içinde değerlendirilebilmektedir.

Sonuç

Sonuç olarak bakıldığında kadının sahneye çıkması yalnızca bir sanat problemi değildir. Bazı yardımcı öğelerle beslenen toplumsal cinsiyet rolleri bir kurgudur ve bu kurgu tam anlamıyla içeriden çözülebilmektedir. Kadın davranışlarının erkeklerin gözünden yine kadınlara öğretildiği bu mekanizma aynı zamanda topluma öğretici bir rolü olan tiyatro için de önemli bir noktadır. Elizabeth Dönemi’nde kadınların sahneye çıkamama sorunu ile toplumsal hayatta varlıkları yadsınamaz kadınlar arasında ortaya çıkan ironi, gündelik hayatta da karşılığını bulmaktadır. Sanatın, hikâye oluştururken hayatın gerçeklerinden ve matematiğinden yararlanması okuru ve izleyiciyi bu matematik konusunda düşünmeye itmıştır. Birçok farklı sanat yapısında, sosyolojik ve psikolojik birçok gösterge bulunurken, feminizm çalışmaları yeni okumalara imkân vermektedir. Kadın sahnedeki temsil sorunu, toplumsal hayattaki temsil sorununu kavramak için önemli imkânlar oluşturmuş, bir örnek olarak Stage Beauty eseri de bu izleğin örneklendirilmesi için geçerli bir yapıtı olmuştur.

³ Sahnenin detaylı gösterimi için bk.: <https://dai.ly/xgeyai>.

Atıfta Bulunulan Eserler

- Belkıs, Özlem. *Feminist Tiyatro*. Mitos- Boyut, 2015. Baskı.
- Benjamin, Walter. *Pasajlar*. Çev. Ahmet Cemal. Yapı Kredi Yayınları, 2023. Baskı.
- Berkay, Fatmagül. *Tarihin Cinsiyeti*. Metis Yayınları, 2003. Baskı
- Dökmen, Zehre. Y. *Toplumsal Cinsiyet*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2004. Baskı.
- Hooks, Bell. *Feminizm Herkes İçindir- Tutkulu Politika*. Çev. Ece Aydın, Berna Kurt, Şirin Özgün. BGST Yayınları, 2016. Baskı.
- Karagül, Cansu. *Alternatif Tiyatrolar*. Habitus Yayıncılık, 2015. Baskı.
- Moran, Berna. *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İletişim Yayınları, 1999. Baskı.
- Oyun, Emel. “Sahne Güzeli - Stage Beauty (Bölüm 1)” *Dailymotion*, 25 Ekim 2023, <https://www.dailymotion.com/video/xgeyai>. Film.
- Sancar, Serpil. *Erkeklik: İmkânsız İktidar*. Metis Yayınları, 2009. Baskı.
- Sennet, Richard. *Saygı*. Ayrıntı Yayınları, 2017. Baskı.
- Shakespeare, William. *Hamlet*. Çev. Sabahattin Eyüboğlu. İş Bankası Kültür Yayınları, 2008. Baskı.
- Shakespeare, William. *Othello*. Çev. Özdemir Nutku. İş Bankası Kültür Yayınları, 2008. Baskı.